

Tomáš Pala

Výklad listu Efezským

Starý a nový člověk

V následujícím oddíle Pavel píše o velké změně, ke které došlo vlivem Božího aktu záchrany.

17 To vám říkám a dotvrzuji jménem Páně: nežijte tak, jako žijí pohané podle svých marných představ.

18 Mají zatemnělou mysl a odcizili se Božímu životu pro svou nevědomost a zatvrzelé srdce.

19 Otupěli, propadli bezuzdnosti a s chtivostí dělají hanebné věci.

20 Vy jste se však u Krista takovým věcem neučili -

21 pokud jste ovšem o něm slyšeli a byli v něm vyučeni podle pravdy, která je v Ježíši.

22 Odložte dřívější způsob života, staré lidství, které hyne klamnými vášněmi,

23 obnovte se duchovním smýšlením,

24 oblecté nové lidství, stvořené k Božímu obrazu ve spravedlnosti a svatosti pravdy.

Vlastnosti starého člověka

...pohané žijí podle svých marných představ.

Co to znamená? Tato slova se dají překládat různě. Dr. Petřů překládá: „Jeich smýšlení je neplodné...“ Je spousta lidí, kteří žijí vysloveně destruktivně. Omezují se jen na kritiku nedostatků, ty vidí velmi ostře, ale sami řešení nemají a ani je nehledají. Kritika je potřebná. Nelze mlčet a trpět nedostatky. Ale význam má jen taková kritika, která ukazuje, jak z toho ven, jak problém řešit. Jinak postrádá smysl.

Jiný překlad říká: „Mají prázdnou mysl...“ Kdybychom to chtěli vyjádřit jinak, řekli bychom: „nemyslí vůbec“. Mnoho lidí bezmyšlenkovitě přebírá názory jiných a naučenými frázemi je reprodukuje. Německý pastor Wilhelm Busch jednou napsal: „... tehdy jsem poprvé zažil, jak dalece se lidé vzdali samostatného myšlení ve prospěch mechanického opakování a podléhali líbivým heslům... musím připojit, že jsem se s tímto jevem setkal později i u tzv. vzdělaných lidí. Hesla, jimiž odmítali Boží pozvání, byla sice jiná, ale rovněž nebyla výsledkem vlastního přemýšlení. Někdy se mi zdálo, že někdo lidem odňal mozek a zasadil jim do hlavy místo něho gramofonové desky, které se roztočí jen na určitá hesla... Nejzarmoucenější jsem, setkám-li se s touto skutečností u věřících křesťanů...“ (Vzpomínáme v mé pracovně, str. 33,34).

Charakteristický rys dnešní „instantní“ doby je přebírání již hotových prefabrikovaných názorů. Je to hlavně vlivem masmédií, které nepřímým lidem vnucují určité názory. Masívní propaganda dovede lidi přesvědčit, že právě tento způsob jednání je „normální“, protože to tak dělají všichni. To se projevilo výrazně za dob fašismu, ale dnes pod vlivem médií a reklamy je to obdobné.

Jak je tomu s naší myslí – není také „prázdná“? Věřící v Beroi přemýšleli o tom, co jim Pavel vyprávěl, zda tomu tak opravdu je. Následujme je a nepřebírejme nekriticky to, co říkají „autority“. I ony se mnohdy mýlí. Je jen jeden, kdo se nemýlí, a to je sám Bůh. Jeho výroky jsou „sedmkrát protříbené“. Pán Bůh nám dal rozum, cit a svědomí, abychom dovedli rozsuzovat, zda to, co je nám předkládáno, je správné.

Německé překlady, jak Lutherův, tak i elberfeldský toto místo překládají jako „ješitnost“

mysli. Neříká nám to nic? Není velkou překážkou našeho myšlení naše ješitnost?

Vedle marných představ je také řeč o *zatemnělé mysli*. Pavel k tomu v Ř 1,21.22 poznamenává: *jejich myšlení je zavedlo do marnosti a jejich scestná mysl se ocitla ve tmě. Tvrdí, že jsou moudří, ale upadli v bláznovství*. Lidé nedovedou moudrost využít k dobrému. Až příliš často jsou velké vynálezy a objevy nejprve zneužity proti lidem a teprve až potom se hledá, jak je využít k dobrému. Nemusí jít přitom zrovna o objev a využití atomové energie. Lidé jsou oslněni a opojeni vlastními úspěchy a mnohdy nedovedou posoudit důsledky svého jednání.

...odcizili se Božímu životu

18 Mají zatemnělou mysl a odcizili se Božímu životu pro svou nevědomost a zatvrzelé srdce.

Člověk je tvor společenský. Bůh nás tak stvořil, že nemůžeme žít trvale sami. Potřebujeme někoho, s nímž bychom se sdíleli, vždyť člověk jako jediný tvor na celé zemi má dar sdílení myšlenek – dar řeči. Potřebujeme někoho, komu bychom se svěřili se svými radostmi a starostmi, toužíme být v přítomnosti někoho, kdo je nám blízký.

Byl to Boží záměr, aby člověk žil ve společenství. S Bohem i s lidmi. Pán Bůh si přál, aby lidé byli lidem bratry a sestrami, aby se měli vzájemně rádi, aby si pomáhali a žili v míru a v přátelství.

Jak se však ale lidé chovají? Boha nemohou potřebovat. Omezuje je, ničí jim kariéru, klade jim požadavky... a tak lidé Bohu nevěří a také nevěří v Boha, popírají ho a staví se proti němu.

A lidé mezi sebou? „Homo homini lupus“ – *člověk člověku vlkem* – každý myslí jen na své zájmy. Lidské dějiny jsou především dějinami válek, vražd, zrady, věrolomnosti a nepřátelství. Přesně tak, jak se s tím denně setkáváme ve zprávách médií. Lidé se odcizili Božímu způsobu života. Ale tím se odcizili zároveň i sami sobě.

Dnes je moderní mluvit o fenoménu odcizení. Lidé jsou si v podstatě čím dál tím více cizí. Dokonce i ti naši nejbližší, životní partneři a ostatní rodinní příslušníci jsou nám mnohdy tak vzdálení! A to zvláště s nástupem počítačů. Každý si žije svůj vlastní iracionální virtuální život, který se skutečným životem má jen tak málo společného. Dnešní člověk v železobetonovém mrakodrapu má ke svému sousedu mnohem dál, než kdysi lidé, kteří žili kilometry od sebe na samotách. Lidé jsou osamělí a osamocení. Nemají nikoho. Paradoxní – osamoceni uprostřed hlučícího davu.

A tak neznáme souseda v domě, manžel nemá ani tušení, co trápí jeho ženu, děti netuší, co trápí jejich rodiče a naopak. Každý si žije na vlastní pěst sám pro sebe.

Jak je tomu s námi křesťany? Měli bychom být jiní, měli bychom žít jako jedna rodina. Víme ještě, co dělá ten starý bratr, který už dlouho nebyl ve shromáždění? Jdeme ho občas navštívit? Anebo ho už vlastně ani neznáme?

... pro svou nevědomost a zatvrzelé srdce.

Stav odcizení není náhoda. Má své příčiny. Je to předně naše nevědomost a neznalost. Lidé nevědí, jak správně žít. Mnohdy jim nelze upřít snahu, ale je marná, protože na to lidé jdou ze špatného konce.

Základní nevědomost je ta, že lidé se neuvědomují, **že člověk je ve svém principu porušený a špatný**. Pořád si myslíme, že člověk je vlastně dobrý a že jen nepříznivé vnější okolnosti jej nutí být zlým. Myslíme si, že změnou prostředí a výchovou se člověk musí změnit k lepšímu. Ale to je fatální omyl. Člověk se k dobru vychovat nedá – zůstává stále stejný. Jeho kvalita se nemění – jen se dá přivést k větší rafinovanosti a opatrnosti, aby nebyl při konání zla přistižen. Ale dostatek neodnaučí zloděje krást ani závistivce nezbaví závisti. Naopak – s jídlem pouze roste chuť. Ke skutečné nápravě člověka je jen jedna cesta a ta se jmenuje **znovuzrození**. To je první předpoklad k nápravě člověka. Jen to, co začne Bůh, má skutečnou cenu, protože mění samu podstatu člověka. Proto jsou všechny pokusy lidí

o nápravu společnosti marné. Ze špatných lidí totiž nelze vybudovat dobrou společnost. Asi jako ze špatného materiálu nevybudujeme dobrou stavbu. Základní chybou je špatná diagnóza. Pohled do dějin tuto pravdu jednoznačně potvrzuje.

Lidskou podstatu výstižně popisuje Bible v Ř 3,10-18. Je pravda, že se vždy neprojeví v plné nahotě, ale ve skutečnosti taková je. A jsou to paradoxně právě životní okolnosti, které nedovolují člověku, aby to, co v něm dríme, se plně rozvinulo. Okolnosti nutí lidi ovládat se. Ve skutečnosti je celý svět před Bohem vinen (Ř 3,19).

Proč tohle lidé nevědí? Copak Bůh lidem nechce pravdu zjevit? Problém je ve druhé příčině odcizení. Ta je horší než první, protože ji zapřičiňuje. Je to lidské **zatvrzelé srdce**. Lidé se vůči Bohu zatvrdili a odmítají nabízenou pomoc. Chtějí dál jít cestou, kterou považují za správnou. Lidská zatvrzelost je příčinou nevědomosti a ta je příčinou vši lidské bídy. Komu není rady, tomu není pomoci.

Proč to tak podrobně rozvádím? Má to totiž význam i pro církve. Nemáme žít jako pohané. To, co jsme si řekli, by se nás týkat nemělo. Odcizení bychom ani neměli znát. Ale lhali bychom, kdybychom řekli, že nás se to netýká.

Víme, co dělají a jak žijí naši staří a nemocní spolupoutníci na cestě víry? Víme o tom, kdo potřebuje pomoc, a to mnohdy hned, neodkladně? Co je s těmi, kdo jsou na cestě opustit společenství? Proto ten Pavlův důraz: *To vám říkám a dotvrzuji jménem Páně: nežijte tak, jako žijí pohané.* V našem životě má dojít ke změně. Nemáme žít život toho starého člověka. Kež nám Bůh k tomu pomáhá.

... propadli bezuzdnosti

To je další projev pohanství – starého, zkaženého člověka. Když Pán Bůh dával svému lidu normy pro mravní život, řekl nakonec: *Ničím z toho všeho se neznečišťuj, neboť tím vším se znečišťují pronárody, které před vámi vyháním* (3M 18,24).

V dějinách lidstva dosáhla často nemravnost vysokého stupně. A podíváme-li se do dějin, byla vždy předzvěstí přicházejícího úpadku a nastupujícího Božího soudu. Příklady máme nespočet – Sodoma, Babylon, Egypt, starověký Řím či Francie za Ludvíka XIV – krále Slunce.

19 Otupěli, propadli bezuzdnosti a s chtivostí dělají hanebné věci.

Odvrhli stud

Vidíme to zřetelně i dnes. Lidé se za své zlé nečisté myšlenky a skutky vůbec nestydí. Ba naopak se jimi chlubí. Nazývají to upřímností a pravdivostí, když dávají průchod zlu, které je v nich a ostatní, kteří jejich názory nesdílejí, považují za maloměstáky a šosáky.

Zmizel stud v odívání – nahota se vystavuje bez jakéhokoliv studu. Stačí jen projít kolem novinového stánku.

Zmizel stud v řeči – lidé dneška s oblibou vedou nemravné a dvojsmyslné řeči. Mnozí dokonce ani o ničem jiném nedovedou mluvit. To, co je v lidském životě to nejkrásnější, se stalo předmětem oplzlých hovorů a vtipů.

Zmizel stud v jednání – lidé odbourali zábrany, padly poslední předsudky. To, co dříve bylo naprosto nemyslitelné a absolutní tabu, dnes koná bez zábran spousta lidí. Začalo to homosexualitou – legalizovala se. Dnes usilují homosexuálové o možnost legálně vychovávat děti. Člověk si klade otázku – jak je budou vychovávat? K jaké orientaci? A jaké to bude mít dopady na společnost, na růst další zdravé populace? Po homosexualitě dochází na další úchytky, jako je např. incest. Dříve nemyslitelné, dnes už řada lidí je ochotna jej tolerovat (neřku-li dokonce praktikovat). Svědomí lidí opravdu otupělo – lidé hledají další dráždiva, vskutku *propadli bezuzdnosti a s chtivostí dělají hanebné věci.*

Není to poprvé v historii lidstva. Zabýváme-li se dějinami, zjistíme, že to není nic nového pod sluncem. Je však třeba uvědomit si, že vždycky v historii následovaly Boží soudy.

Abrahamovi potomci si museli 400 let počkat, než se naplní nepravost původního

obyvatelstva (viz Gn 15,16). Pak byli vyhnáni a Izrael byl důrazně varován, aby tyto zvyky nepřipustil ve svém národě (např. Dt 9,3-6).

Podobná situace byla v době vrcholu moci Římské říše – a pak následovaly nájezdy barbarů – a obrovská říše se rozpadla jako domeček za karet. Přišel Boží sud.

Bezuzdnost v sexuálním životě panovala také ve Francii za krále Ludvíka XIV – krále Slunce. Výsledkem pak byla Velká francouzská revoluce, která byla projevem Božího soudu.

Nemyslíte, že dnešní uvolněná doba (od 60 let minulého století) nepovede také k Božímu spravedlivému soudu? Není už např. existence HIV (která dříve nebyla známá) – jedním z těchto soudů?

A příčina tohoto otupění a bezhlavého vrhnutí se do víru vášní? Můžeme něco vytušit i z jednotlivých překladů tohoto místa. Jsou to možné pohledy. Zajímavý je kralický překlad tohoto místa: *Kterížto zoufavše sobě, vydali se v nestydatost, aby všelikou nečistotu páchali s chtivostí. Zoufalost z nesmyslnosti lidského života bez Boha, z toho, jak život nezadržitelně plyne, vede k zoufalé snaze urvat, co se dá. Proto ono „Jezme a pijme, stejně zítra zemřeme!“ (Iz 22,13)*

To však není jediná příčina. Petru např. překládá: *„jsou nevnímaví, a proto se oddávají prostopášnosti“.*

Bezcitnost – otupělé svědomí. Cit pro to, co se hodí a co je případné, se lidem vytratil. Lidé jsou bezcitní a cyničtí. Svědomí je možno otupit tak, že už člověk ani nevnímá, co je špatné. Otupěné a zahlušené svědomí je příčinou toho, že lidé bez zábran konají zlo. Ztrácejí smysl pro pravdu, spravedlnost, čistotu, mravnost a poctivost. Konají bez zábran to, co jim okamžitě přináší výhody.

„Když se svědomí poprvé umlčí, je zde pocit bolesti. Ale čím víc je tento hlas umlčovaný, tím je slabší a jemnější, pocit bolesti je méně pronikavý, až je nakonec možno dostat se nad pocit bolesti...“ (viz Efežanom – tajemstvo církvi – William MacDonald).

Nový člověk

Předchozí verše nám ukázaly další pohled na stav „starého člověka“ a projevy jeho života. My jsme však v Kristu „nové stvoření“, a proto nemůžeme žít tak jako lidé bez Krista.

20 *Vy jste se však u Krista takovým věcem neučili -*

21 *pokud jste ovšem o něm slyšeli a byli v něm vyučeni podle pravdy, která je v Ježíši.*

Ve slovech *pokud jste ovšem o něm slyšeli* je důraz na to, že opravdové Boží dítě, které uslyšelo povolání Páně, už nemůže žít starým způsobem života. Kdo žije dál s klidným svědomím starým způsobem života, by si měl velmi vážně zabývat otázkou, zda **je Božím dítětem**, zda je opravdu spasen, aby nebyl oklamán ke své vlastní záhubě. Hlas Pána je tichý a kdo neslyší **jeho** povolání, nemůže být o něm ani *vyučen podle pravdy* a tedy ani nemůže žít novým životem.

V následujících verších nám Pavel obecně zobrazuje princip cesty k novému životu. Platí obecně **pro všechny lidi** – věřící i nevěřící. Velký důraz obvykle klademe na jeho váhu pro nevěřící lidi, ale naprosto stejně platí i pro každého věřícího člověka v **každém** poklesku. Je jen jedna cesta k **nápravě člověka**. Tato cesta, jak nám ji Pavel ukazuje, má tři fáze, které si nyní ukážeme:

Odložení starého člověka

22 *Odložte dřívější způsob života, staré lidství, které hyne klamnými vášněmi.*

To, co jsme dříve činili, musíme bezpodmínečně opustit – jinak se nedostaneme dál. To, čím jsme žili a co jsme dělali, musí stranou. Často děláme zásadní chybu – chceme následovat Krista se všemi svými zálibami, zájmy a požadavky. Ty ale máme *odložit*. Pán Ježíš řekl jednou učedníkovi, který se chtěl nejprve rozloučit se svými příbuznými: *„Kdo položí ruku na*

pluh a ohlíží se zpět, není způsobilý pro království Boží" (L 9,62).

Rád bych zde položil důraz na slovo *odložte*. Máme „odložit“ – ne „odkládat“.

Mnohdy „odkládáme“ starý život celá léta a stále s tím nejsme hotovi a budeme-li pokračovat stejným způsobem, moc nepokročíme. Zde je třeba rozhodnost. Musíme razantně „odložit“, jednou provždy skoncovat s tím, co Bible nazývá „starým životem“. Bratr Miroslav Osouch jednou výstižně řekl, že jsme mnohdy archeology, kteří vykopávají, studují a zkoumají svůj starý život, místo abychom žili životem novým.

Svléknout starého člověka – to je to, co Boží slovo nazývá **pokáním** – změnou smýšlení. Vyžaduje to odvalu, odsoudit to, co jsem až dosud budoval. Musím být ochoten opustit to, co poznávám, že je špatné. Zkrátka – musím chtít tento krok učinit. To je ale jen první krok. Následuje další:

Obnova mysli

23 obnovte se duchovním smýšlením

Jak dosáhnout obnovy ducha, duchovního smýšlení? Na základě dobrého a poctivého předsevzetí? Proto, že jsme se k tomu upřímně rozhodli? Mám za to, že to není naše záležitost, že je to nad naše síly. To je něco, co může v nás učinit jen sám Bůh. Proto prosí David po svém těžkém poklesku: *Stvoř mi, Bože, čisté srdce, obnov v mém nitru pevného ducha* (Ž 51,12). My sami se obnovit nedokážeme – ale můžeme o tuto obnovu mysli prosit. Nebojme se tak činit. Pán Bůh bere takovéto naše modlitby vážně.

A pokaždé, když znovu klesneme, jen jdeme znovu s touto touhou, s jakou to činil David, i my opět ke svému Pánu.

Možná, že budeme přemýšlet o tom, že přece nelze do nekonečna „obtěžovat“ svého Pána neustálou prosbou o totéž. Možná, že budeme uvažovat o tom, zda „nebereme milost nadarmo“. Ale není jiná cesta k obnově mysli. Samozřejmě, je nebezpečné zneužívat Boží milost. Ale Pán Bůh má hluboké pochopení pro naši lidskou slabost a nestálost. Jeho ochota odpustit a znovu se sklonit tam, kde je upřímná touha by nás měla povzbudit k tomu, abychom tak činili. Třeba i s tím, že Pánu vyznáme svou neschopnost se sami změnit.

Oblečení nového člověka

24 oblecté nové lidství, stvořené k Božímu obrazu ve spravedlnosti a svatosti pravdy.

Jakmile člověk svleče starého člověka a jeho mysl je obnovena, musí „obléci nového člověka“. Kde je obnovena mysl, tam je tohoto nového člověka vidět. Už to nejsou špinavé hadry „vlastní spravedlnosti“ – té ubohé dřevé a nedokonalé lidské spravedlnosti, ale dostáváme novou spravedlnost – spravedlnost od Boha. O tomto novém oblečení máme v Bibli též několik zmínek.

To nové lidství – ten nový člověk – to není naše dobře míněná snaha o lepší život, ani naše dobré skutky či mravní bezúhonnost (i když všechny tyto věci jsou samy o sobě potřebné a užitečné) – to je něco, co je k Božímu obrazu, něco, co stvořil sám Bůh.

V jedné staré písni zpíváme:

*Kristova krev a spravedlnost
je svatební můj šat a skvost,
jímž pro nebe se přistrojím
a před Bohem ctěně obstojím.*

To je ono – jediné Kristova krev a spravedlnost je naším novým oděvem.

...stvořené k Božímu obrazu

To byl Boží záměr při stvoření člověka – byli jsme stvořeni k Božímu obrazu. Ale pádem člověka do hříchu se tento obraz rozbil – zbyla z něho jen nepodařená karikatura. Je jen jeden, kdo žil a byl nepochybně k Božímu obrazu – a to byl Boží Syn – Ježíš Kristus. Proto je zde

i ta výzva: oblect se v Pána Ježíše Krista (Ř 13,14) a také ujištění: vy všichni, kteří jste byli pokřtěni v Krista, také jste Krista oblékli (Ga 3,27).

A v tomto novém lidství – v „novém člověku“ máme chodit. Má to být na nás vidět. Co to znamená?

Nový člověk – nové lidství – má své charakteristické rysy, jimiž se vyznačuje. Pavel uvádí opět tři z nich:

Spravedlnost (*ve spravedlnosti*)

Jak už jsme si řekli dříve, nejde o lidskou spravedlnost, ale o spravedlnost Boží, která není jako ta lidská se zavázanýma očima a s vahami a mečem v ruce. A tuto spravedlnost máme kolem sebe šířit. Ta spravedlnost z něj musí vyzařovat. Naše jednání má být poznamenáno hlubokým smyslem pro spravedlnost, která se nedá ani koupit, ani oklamat.

Dalším rysem je

Svatost (*a svatosti*)

Co je to svatost, jsme si pověděli už v úvodu listu. Nový člověk se odděluje pro Boha ode všeho, co by nás mohlo znečistit. (Pozor – nezaměňovat s oddělováním od lidí!) Oddělujeme se od způsobu života „starého člověka“, jeho hříšných zálib a sobeckých zájmů. Oddělujeme se od cílů, pro které žil starý člověk, kterého máme umrtvovat.

Tato svatost je dále nerozlučně spojena s

Pravdou

Život nového člověka, Bohem ospravedlněného a obnoveného, je životem pravdy. Zde už nemůže mít místo přetvářka, lest a klam či podvody.